

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Administracji Publicznej

KAP – 4101-009-02/2014
P/14/010

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa
T +48 22 444 53 08, F +48 22 444 52 52
kap@nik.gov.pl
Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-14, 00-950 Warszawa 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

<i>Numer i tytuł kontroli</i>	P/14/010 – Wykonywanie zadań w zakresie współpracy z Polonią i Polakami za granicą ukierunkowanych na podtrzymywanie więzi z krajem i wspomaganie migracji powrotnych
<i>Jednostka przeprowadzająca kontrolę</i>	Najwyższa Izba Kontroli Departament Administracji Publicznej
<i>Kontrolerzy</i>	Monika Sarnico, główny specjalista k.p., upoważnienie do kontroli nr 92063 z dnia 3 listopada 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
<i>Jednostka kontrolowana</i>	Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, ul. Rolna 175, 02-729 Warszawa, zwany dalej ORPEG lub Ośrodkiem
<i>Kierownik jednostki kontrolowanej</i>	Anna Atlas Dyrektor Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą – od 1 października 2013 r. W okresie od 1 grudnia 2012 r. do 31 sierpnia 2013 r. obowiązki dyrektora ORPEG pełniła wicedyrektor Ośrodka Teresa Piłat-Reszka, natomiast w okresie od 1 do 30 września 2013 r. wicedyrektor ORPEG Agnieszka Koterla. (dowód: akta kontroli str. 6-7)

Wykaz użytych skrótów:

- NIK – Najwyższa Izba Kontroli,
- MEN – Ministerstwo Edukacji Narodowej,
- MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych,
- ORPEG PCN – Polonijne Centrum Nauczycielskie w strukturze Ośrodka¹,
- szkoły za granicą – publiczne szkoły, zespoły szkół i szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej,
- SPK – Szkolny Punkt Konsultacyjny,
- szkoła społeczna – szkoła prowadzona przez podmioty niepubliczne za granicą (np. organizacje polonijne, osoby fizyczne, parafie),
- Zespół Szkół – Zespół Szkół przy Ambasadzie RP w Atenach,
- ustawa o NIK – ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli².

¹ Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie jest instytucją oświatową powołaną przez Ministra Edukacji Narodowej w 1991 r. Zadaniem Centrum jest merytoryczne i metodyczne wspomaganie nauczycieli spoza granic Rzeczypospolitej Polskiej, uczących języka polskiego i innych przedmiotów w języku polskim. Z dniem 1 stycznia 2011 r., na mocy zarządzenia nr 35 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 listopada 2010 r., Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie zostało włączone do Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą z siedzibą w Warszawie, obecnie pod nazwą ORPEG. Siedzibą Ośrodka jest Warszawa. Polonijne Centrum Nauczycielskie nadal ulokowane jest w Lublinie

² Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

Zakres przedmiotowy
kontroli

Działania Ośrodka w zakresie współpracy z Polonią i Polakami za granicą mające na celu umożliwienie dzieciom i młodzieży polskiej i polonijnej nauki języka polskiego oraz szeroko rozumianej wiedzy o Polsce.

Okres objęty kontrolą

Od 1 stycznia 2013 r. do 23 grudnia 2014 r.

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości³ działalność Ośrodka w zbadanym zakresie.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

W planach działalności ORPEG określono cele, mierniki i sposób realizacji statutowych zadań Ośrodka. W 2013 r. osiągnięte zostały planowane wartości mierników dotyczące liczby uczniów objętych kształceniem w systemie uzupełniającym w SPK, liczby nauczycieli skierowanych do pracy w środowiskach polonijnych za granicą oraz liczby kursów stacjonarnych i w formie on-line dla nauczycieli uczących języka polskiego poza granicami kraju.

Przy realizacji zadań Ośrodek współpracował z podmiotami prowadzącymi nauczanie języka polskiego oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim za granicą, organizacjami pozarządowymi w Polsce oraz nauczycielami pracującymi za granicą. Pracownicy Ośrodka uczestniczyli w konferencjach, kongresach i seminariach organizowanych przez podmioty związane z oświatą polonijną. W badanym okresie odnotowano wzrost liczby uczestników kursów doskonalących prowadzonych przez Ośrodek wśród nauczycieli pracujących za granicą, szczególnie z krajów tzw. nowej emigracji.

W opinii NIK, ocenę skuteczności działań prowadzonych w zakresie objętym kontrolą utrudnia brak pełnych danych wyjściowych stanowiących podstawę do analizy stopnia zaspokajania potrzeb dotyczących organizacji nauczania języka polskiego i w języku polskim za granicą.

Stwierdzone w wyniku kontroli nieprawidłowości polegały w szczególności na:

- zawarciu w umowie o realizację kursów on-line postanowienia zobowiązującego Ośrodek do zapłaty całkowitego wynagrodzenia przed wykonaniem w całości przedmiotu umowy i dokonaniu tej zapłaty przed wykonaniem umowy przez kontrahenta,
- niewskazaniu wartości realizacji miernika dotyczącego dokształcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli w rocznym sprawozdaniu Rb-BZ1 z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Założenia organizacyjne i planowanie zadań Ośrodka w zakresie objętym kontrolą

Opis stanu faktycznego

1.1. W latach 2013-2014 ORPEG realizował zadania w zakresie współpracy z Polonią i Polakami za granicą wynikające z rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej: z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą⁴ oraz z dnia 24 września 2009 r. w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej i innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących⁵, które zostały szczegółowo określone m.in. w Statucie⁶ ORPEG oraz Planach działalności na rok 2013 i 2014. Zadania te dotyczyły m.in.:

- koordynowania organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, w tym sprawowania nadzoru pedagogicznego w stosunku do dyrektorów i kierowników szkół za granicą oraz nauczycieli w sekcjach polskich funkcjonujących w szkołach działających w systemach oświaty innych krajów oraz sprawowania nadzoru nad działalnością szkół za granicą w zakresie spraw finansowych i administracyjnych,
- organizowania w Ośrodku kształcenia na odległość dla dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą w systemie ramowym i uzupełniającym,
- kierowania nauczycieli do pracy za granicą w celu wspomagania wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących, nauczania języka polskiego w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw lub nauczanych w innych formach przez organizacje społeczne zarejestrowane za granicą,
- przekazywania podręczników i pomocy dydaktycznych do organizacji społecznych zarejestrowanych za granicą oraz innych ośrodków i placówek organizujących za granicą nauczanie języka polskiego,
- organizowania doskonalenia zawodowego oraz udzielania wsparcia metodycznego nauczycielom pracującym wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących,
- współpracy z krajowymi i zagranicznymi instytucjami i organizacjami wspierającymi oświatę polonijną i polskojęzyczną za granicą,
- prowadzenia bazy danych dotyczących szkół na portalu polska-szkola.pl.

Powyższe zadania zostały przydzielone do realizacji pracownikom Ośrodka w ich zakresach obowiązków.

(dowód: akta kontroli str. 8-53, 387-388)

1.2. W ramach budżetu zadaniowego Ośrodek realizował działania 3.1.2.3 *Kształcenie w systemie ramowym i uzupełniającym dzieci i młodzieży polskiej w szkołach poza granicami kraju* oraz 3.1.3.5. *Dokształcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli*.

Dla ww. działania 3.1.2.3. określony został miernik pn. „Liczba uczniów szkół, zespołów szkół oraz szkolnych punktów konsultacyjnych przy przedstawicielstwach

⁴ Dz. U. z 2014 r., poz. 454.

⁵ Dz. U. Nr 164, poz. 1306 ze zm.

⁶ Statut ORPEG nadany zarządzeniem nr 7 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2011 r., zwany dalej Statutem.

dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych RP⁷”, dla ww. działania 3.1.3.5. miernik pn. „Liczba nauczycieli polonijnych korzystających ze szkoleń⁸”. W budżecie zadaniowym Ośrodka, nie określono natomiast mierników dotyczących przekazywania podręczników i pomocy dydaktycznych do podmiotów nauczających języka polskiego za granicą oraz kierowania nauczycieli do pracy za granicę w celu wspomaganie nauczania języka polskiego wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą.

(dowód: akta kontroli str. 94-212, 317-319)

W planach działalności ORPEG na rok 2013 i 2014 sformułowane zostały cele dotyczące kształcenia dzieci i młodzieży w systemie ramowym i uzupełniającym oraz wspomaganie nauczania języka polskiego za granicą w zakresie kierowania nauczycieli, przekazywania podręczników i pomocy dydaktycznych oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli polonijnych. Dla poszczególnych celów określono w szczególności planowaną do osiągnięcia w danym roku wartość miernika, formę i termin realizacji zadania, grupę, której ono dotyczyło, osobę odpowiedzialną oraz szacunkowy koszt wykonania.

Dyrektor Ośrodka Pani Anna Atlas podała m.in., że mierniki ujęte w planach działalności ORPEG dotyczące kształcenia ogólnego w systemie ramowym i kształcenia uzupełniającego zgodnie z ramami kształcenia uzupełniającego, wynikały z danych ujętych w zatwierdzonych arkuszach organizacyjnych na poszczególne lata szkolne Zespołu Szkół w Atenach, SPK, sekcji polskich we Francji. Natomiast liczba uczniów kształcących się w systemie kształcenia na odległość została określona na podstawie zatwierdzonych przyjęć uczniów. Mierniki wskazujące liczbę nauczycieli nauczających w programie ramowym i uzupełniającym, zostały określone na podstawie podpisanych z nimi umów o pracę. Liczba podręczników i pomocy dydaktycznych planowana do wysłania za granicę w 2013 r. została określona na podstawie ilości przekazanych podręczników w latach poprzednich.

(dowód: akta kontroli str. 94-212, 378, 1111, 1117, 1824)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1) Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że do czasu zakończenia kontroli Ośrodek nie posiadał aktualnego regulaminu organizacyjnego zgodnego ze Statutem.

Z dniem 1 stycznia 2011 r. Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą, po włączeniu Polonijnego Centrum Nauczycielskiego w Lublinie, został przekształcony w Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą. Natomiast do czasu zakończenia czynności kontrolnych obowiązywał Wewnętrzny Regulamin Organizacyjny ww. Zespołu Szkół z dnia 22 listopada 2010 r. Regulamin ten był niezgodny ze Statutem nadanym przez Ministra Edukacji Narodowej zarządzeniem nr 7 z dnia 31 marca 2011 r., bowiem nie uwzględniał zadania dotyczącego doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących wśród Polonii i Polaków za granicą.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła m.in., że projekt wewnętrznego regulaminu organizacyjnego ORPEG został złożony w MEN 6 maja 2011 r., a w związku z uwagami MEN składano kolejne projekty uwzględniające uwagi i zalecenia MEN. Jednocześnie ze względu na zmiany dyrektorów Ośrodka, zmiany w realizowanych zadaniach (m.in. zakończenie i rozliczenie projektu „Otwarta Szkoła” z końcem sierpnia 2013 r.), zmiany w prawie, nakładające na ORPEG dodatkowe zobowiązania (np. wprowadzenie kontroli zarządczej i wymogu audytu wewnętrznego, stworzenia

⁷ W 2013 r. p.n. „Liczba uczniów objętych kształceniem w szkolnych punktach konsultacyjnych i w szkołach ORPEG.”

⁸ W 2013 r. p.n. „Liczba nauczycieli kończących różne formy doskonalenia z budżetu MEN w stosunku do liczby nauczycieli ogółem (w %).”

stanowiska pełnomocnika ds. obronnych i ochrony informacji niejawnych oraz potrzebę aktualizacji wewnętrznego podziału zadań w ramach podniesienia efektywności wykorzystania zasobów pracowniczych Ośrodka) aktualnie prowadzone są, w konsultacji z prawnikami, prace nad wszechstronną aktualizacją regulaminów wewnętrznych i procedur. Przedłożenie całościowego projektu autokorekty regulaminu organizacyjnego planowane było na początek 2015 r.

Projekty regulaminów organizacyjnych ORPEG były przekazywane do MEN pięciokrotnie, w terminach: 6 maja 2011 r., 5 marca 2012 r., 23 i 30 maja 2012 r. oraz 18 lipca 2012 r., jednakże nie zostały one zatwierdzone.

(dowód: akta kontroli str. 8-58, 1759, 1803-1810)

2) W ramach budżetu zadaniowego ORPEG wydatki związane z przekazywaniem podręczników i pomocy dydaktycznych do placówek nauczających języka polskiego za granicą oraz kierowania nauczycieli do pracy za granicą w celu wspomagania nauczania języka polskiego ujmowane były w ramach Funkcji 3. *Oświata i Wychowanie* podzadania 3.1.2. w działaniu 3.1.2.3 *Kształcenie w systemie ramowym i uzupełniającym dzieci i młodzieży polskiej w szkołach poza granicami kraju*. Nazwy przyjętych w ww. działaniu mierników nie wskazywały, iż w mierniku tym zawarte są wielkości przekazywanych podręczników i pomocy dydaktycznych czy dane dotyczące liczby kierowanych nauczycieli. W 2013 r. w ramach ww. działania określono miernik pn. „Liczba uczniów objętych kształceniem w szkolnych punktach konsultacyjnych i w szkołach ORPEG,” a w 2014 r. miernik pn. „Liczba uczniów szkół, zespołów szkół oraz szkolnych punktów konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych RP”.

NIK zwraca uwagę, że ujmując dane dotyczące wydatków związanych z przekazywaniem podręczników i pomocy dydaktycznych do placówek nauczających języka polskiego za granicą oraz dane dotyczące kierowania nauczycieli do pracy za granicą w celu wspomagania nauczania języka polskiego w ramach działania 3.1.2.3., nie spełniono warunku zgrupowania w jednym działaniu czynności o podobnym zakresie. Powyższe było niezgodne z zasadą określoną w ust. 76 pkt 9 w załącznikach: nr 66 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2013⁹ oraz nr 68 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 13 czerwca 2013 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2014¹⁰.

Jednocześnie należy wskazać, że wyżej opisany układ zadaniowy wydatków ORPEG wynika z wytycznych przekazanych przez MEN.

W powyższej sprawie Dyrektor Ośrodka wyjaśniła m.in., że zgodnie z pismem MEN z 25 października 2011 r. w sprawie ustalenia wstępnych limitów wydatków dla ORPEG na 2012 r. został również załączony katalog wydatków w układzie zadaniowym. W katalogu tym znajdowało się podzadanie 3.1.2 *Kierowanie nauczycieli do pracy dydaktycznej za granicą oraz wyposażanie w podręczniki i pomoce dydaktyczne*. W kwietniu 2012 r. Ośrodek otrzymał z MEN nowy katalog wydatków w układzie zadaniowym na 2012 r., w którym kierowanie nauczycieli do pracy dydaktycznej za granicą oraz wyposażanie w podręczniki i pomoce dydaktyczne zostało ujęte w podzadaniu *Kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne*. Zmieniony katalog wydatków w układzie zadaniowym nadal obowiązuje.

⁹ Dz. U. z 2012 r., poz. 628.

¹⁰ Dz. U. z 2013 r., poz. 702.

Ponadto, z informacji¹¹ udzielonej przez Dyrektora Departamentu Strategii i Współpracy Międzynarodowej MEN Urszulę Martynowicz wynika, że w 2014 r. liczba nauczycieli skierowanych do pracy w środowiskach polonijnych za granicą oraz liczba zrealizowanych wniosków szkół w obcych systemach oświaty i organizacji Polaków o wyposażenie w podręczniki i pomoce dydaktyczne składają się na wartość miernika pn. „Liczba nauczycieli, uczniów poza granicami kraju oraz organizacji Polaków będącymi beneficjentami działań MEN” w podzadaniu 16.4.2. Wspieranie kontaktów z Polską.

Należy zatem wskazać, że w 2014 r. środki finansowe na realizację ww. zadań prezentowane były w sprawozdaniach sporządzanych przez ORPEG w ramach funkcji 3 *Oświata i wychowanie*, podzadanie 3.1.2. działanie 3.1.2.3., natomiast, zgodnie z danymi przekazanymi przez MEN, mierniki dotyczące ich wykonania znajdują się w sprawozdaniu sporządzanym przez MEN w funkcji 16 *Sprawy obywatelskie*.

(dowód: akta kontroli str. 317-319, 1607, 1803-1820, 1994-1997, 2008-2009)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności Ośrodka w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2. Nauczanie języka polskiego i w języku polskim w szkołach za granicą

2.1. Stwierdzono, że Ośrodek w ramach prowadzonych analiz dotyczących nauczania języka polskiego i w języku polskim w szkołach za granicą (SPK, Zespole Szkół, sekcjach polskich we Francji) gromadził dane dotyczące organizacji nauczania, w tym m.in. informacje o aktualnej na dany dzień liczbie uczniów w podziale na szkołę podstawową, gimnazjum i liceum, o liczbie zatrudnionych nauczycieli, liczbie godzin dydaktycznych i bibliotecznych. W przypadku kształcenia na odległość analizie poddawano dane dotyczące m.in. liczby uczniów, realizowanego planu nauczania, wyników egzaminów klasyfikacyjnych, ocen na świadectwach szkolnych, wyników egzaminu maturalnego. Z powyższych analiz wynika, że dzieci i młodzież polska przebywające za granicą i korzystające z nauczania na odległość, w większym stopniu zainteresowane były realizacją ram programowych kształcenia uzupełniającego.

(dowód: akta kontroli str. 13-14, 135-141, 335-342, 359-362, 142-191, 261-316, 1112, 1989)

W latach szkolnych 2012/2013, 2013/2014 i 2014/2015 w szkołach za granicą (SPK, Zespole Szkół i sekcjach polskich we Francji) kształciło się odpowiednio 15 175, 15 581 i 15 994 uczniów, co oznacza, że w okresie dwóch lat liczba uczniów w tych szkołach wzrosła o 5,4% (819 uczniów).

Ze „Sprawozdania z planu działalności ORPEG za rok 2013” wynika, że planowane wartości mierników w zakresie kształcenia zgodnego z ramami programowymi kształcenia uzupełniającego¹² (w SPK) zostały osiągnięte, tj. nauczaniem tym objęto dziesięciu uczniów więcej (13 965) niż wynosiła planowana wartość miernika (13 955) oraz zatrudniano siedmiu nauczycieli więcej niż założono (planowana liczba nauczycieli – 565, osiągnięto liczbę – 572).

Kontrola NIK wykazała, że w szkołach za granicą w roku szkolnym 2014/2015, w stosunku do roku ubiegłego, o 26 wzrosła liczba oddziałów, o sześć osób liczba nauczycieli i o 413 liczba uczniów. Dyrektorka ORPEG poinformowała, że zwiększanie

¹¹ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f oraz art. 40 ust. 7 ustawy o NIK.

¹² Dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, które realizują obowiązek szkolny lub obowiązek nauki w lokalnym systemie oświaty.

liczby oddziałów w SPK dokonywane jest w miarę posiadanych środków finansowych oraz warunków lokalowych.

Liczba uczniów objętych kształceniem na odległość przez ORPEG w roku szkolnym 2012/2013 wynosiła w szkołach podstawowych – 341, w gimnazjach – 125, w liceach – 168 (łącznie 634); w roku szkolnym 2013/2014 odpowiednio: 329, 107, 128 (łącznie 564) oraz w roku szkolnym 2014/2015 odpowiednio: 316, 105, 104 (łącznie 525). Zgodnie ze „Sprawozdaniem z planu działalności ORPEG za rok 2013” nie została osiągnięta wartość planowanego miernika dotyczącego liczby uczniów w kształceniu na odległość zgodnie z ramowym programem nauczania ze względu na mniejszą niż zakładano liczbę zgłoszeń (planowana liczba uczniów – 218, wykonanie miernika – 207 uczniów).

Wicedyrektor Ośrodka Agnieszka Koterla podała m.in., że spadek liczby zgłoszeń dotyczy w szczególności nauczania ramowego, na co wpływ miały następujące czynniki:

- zła sytuacja ekonomiczna w wielu krajach europejskich, która przyczyniła się do podjęcia przez rodziców decyzji o powrocie do Polski, a tym samym przejścia uczniów z kształcenia na odległość w szkołach ORPEG do kontynuacji nauki w szkołach macierzystych na terenie Polski;
- część uczniów kształcenia na odległość, która nie znała języka obecnego kraju pobytu była zmuszona podjąć naukę w klasach językowych, natomiast po ukończeniu np. rocznych klas językowych uczniowie ci w większości zostali przyjęci do szkół lokalnych, co wiąże się w wielu przypadkach z rezygnacją z kształcenia na odległość;
- duża liczba uczniów kształcenia na odległość to dzieci pracowników placówek dyplomatycznych, oraz różnego typu przedstawicielstw wojskowych, zatem zakończenie umów, delegacji, przeszerogowań czy też przeniesień, przyczyniły się jednocześnie do konieczności rezygnacji uczniów z kształcenia na odległość.

Dyrektor ORPEG podała m.in., że w zdecydowanej większości przypadków dostęp uczniów do nauki w SPK został zapewniony. Sytuacje, w których dziecko zgłoszone przez rodziców nie zostało przyjęte do szkoły, stanowią niewielki procent przypadków.

2.2. Ośrodek pozyskiwał informacje dotyczące zaspokajania potrzeb w podległych sobie szkołach. W 2012 r. ORPEG przeprowadził w tym celu badanie ankietowe wśród kierowników SPK, kierowników Filii SPK oraz dyrektora Zespołu Szkół. Z analizy udzielonych odpowiedzi wynika, że w roku szkolnym 2011/2012 kierownicy 11 placówek musieli odmówić przyjęcia dziecka do szkoły, w tym w przypadku siedmiu SPK przyczyną był brak wolnych miejsc w szkole (m.in. w Londynie, Dublinie, Cavan i Cork). Przykładowo w SPK w Dublinie nieprzyjęcie dzieci do szkoły miało miejsce 65 razy, w SPK w Cavan i Sztokholmie – 20 razy, SPK w Cork – 15 razy, w SPK w Londynie – 10 razy. W Filii SPK w Ostii – nie przyjęto całej klasy (nie podano liczby dzieci). W sytuacji nieprzyjęcia do szkoły kierownicy placówek m.in. sugerowali nauczanie na odległość przez platformę on-line oraz nauczanie w szkole polonijnej. Nie odnotowano sytuacji niepodjęcia żadnych działań w tym zakresie. W ramach ankiety ORPEG zebrał również dane dotyczące szkół społecznych działających w najbliższym otoczeniu oraz o charakterystykę środowiska polonijnego.

Kolejne badanie ankietowe w ww. zakresie Ośrodek przeprowadził w okresie 10-16 grudnia 2014 r. tj. podczas kontroli NIK. W ankiecie wzięło udział 60 osób (58 kierowników SPK, dyrektor Zespołu Szkół w Atenach oraz koordynator Sekcji Polskiej w Liceum Montaigne). Wyniki ankiety wskazują, że w roku szkolnym 2014/2015 w 14 placówkach (23%) wystąpiły przypadki nieprzyjęcia dziecka do szkoły, w tym w ośmiu przypadkach przyczyną był brak miejsc. Ankietowani wskazywali, ile razy zdarzyła się odmowa przyjęcia dziecka do szkoły. W przypadku SPK w Nowym Jorku i Frankfurtzie

taka sytuacja miała miejsce osiem razy, w SPK w Cavan – sześć razy, w SPK w Hadze – pięć razy, w dwóch SPK w Paryżu i SPK w Madrycie – dwa razy, natomiast w czterech SPK (dwóch w Londynie, SPK w Brukseli i Sekcji Polskiej w Liceum Montaigne) więcej niż osiem razy. Ankietowani przedstawili również działania, jakie podejmowali w danej placówce w celu zwiększenia dostępności nauczania języka polskiego i w języku polskim w lokalnym środowisku.

Wśród przedstawionych podczas kontroli dokumentów nie było wytycznych MEN dotyczących rozszerzania dostępności do nauczania języka polskiego i w języku polskim za granicą, m.in. w zakresie tworzenia nowych oddziałów lub tworzenia nowych SPK.

W powyższej sprawie, Wicedyrektor Ośrodka Agnieszka Koterla podała m.in., że ORPEG w trybie roboczym konsultował z MEN działania dotyczące odpowiadania na aktualne potrzeby środowisk polonijnych. Od października 2013 r. dyrekcja ORPEG odbywa regularne spotkania robocze z dyrekcją oraz pracownikami Departamentu Strategii i Współpracy Międzynarodowej MEN, na których na bieżąco omawiane są najważniejsze zadania. W trybie roboczych konsultacji ustalane są również cele i priorytety działań do planów działalności.

(dowód: akta kontroli str. 335-366, 1103-1138, 1823-1827, 1987-1988, 1998)

Dyrektor ORPEG podała też, że „Ośrodek na bieżąco analizuje raporty na temat zjawisk migracyjnych publikowane przez MSZ oraz inne instytucje (np. sieć EURES, szkoły wyższe), zarówno pod kątem aktualizacji danych liczbowych dotyczących osób wyjeżdżających, powodów emigracji, danych dotyczących powrotów i zjawisk towarzyszących. Raporty te są podstawą planowania działań Ośrodka w kolejnych latach.”

Kontrola NIK wykazała, że Ośrodek prowadził bazę szkół, ośrodków i instytucji prowadzących nauczanie języka polskiego i wiedzy o Polsce za granicą na portalu polska-szkola.pl. Według stanu na koniec 2013 r. w ww. bazie zarejestrowanych było łącznie 530 szkół. Dokonując rejestracji na portalu Ośrodka, szkoły mogą podać informacje m.in. o: roku założenia, okręgu konsularnym, w którym działają, liczbie uczniów i nauczycieli, podstawowym źródle finansowania.

Jednocześnie odnośnie kwestii zabezpieczenia nauczania języka polskiego i w języku polskim na świecie, w tym w Irlandii, Wielkiej Brytanii i Niemczech, Dyrektor Ośrodka poinformowała, że „ORPEG nie dysponuje całościowymi danymi dotyczącymi liczby wszystkich dzieci obywateli polskich przebywających za granicą, które stanowiłyby punkt odniesienia do wyliczeń, jaka część populacji dzieci jest objęta kształceniem w SPK i polonijnych szkołach społecznych. ORPEG nie dysponuje również danymi na temat całkowitej liczby wszystkich szkół polonijnych na świecie i liczby ich uczniów, gdyż posiadamy jedynie informacje o tych szkołach społecznych, które dobrowolnie zapisały się na portalu „Polska Szkoła”. Wiedza ORPEG jest więc z definicji wycinkowa, a całościowe oceny byłyby ferowane na podstawie odczuć a nie konkretnych danych, przez co mogłyby być obarczone błędem. ORPEG może wypowiadać się na temat stopnia realizacji własnych celów statutowych i mierników zawartych w planach działalności. Ponadto jednym z głównych problemów sygnalizowanym przez kierowników SPK i dyrektorów szkół społecznych, dlatego duża część dzieci pozostaje nieobjęta kształceniem, jest brak woli rodziców do kontynuowania nauki języka polskiego za granicą, brak świadomości, że język polski warto podtrzymywać lub chęć jak najszybszej asymilacji w danym kraju. Czynniki te są niezależne od dostępnej sieci szkół polskich za granicą.”

(dowód: akta kontroli str. 137, 1103-1188, 1999)

2.3. W okresie objętym kontrolą podejmowano działania mające na celu zwiększenie dostępności do materiałów wspomagających nauczanie języka polskiego.

Na stronie internetowej Ośrodka¹³ w zakładce „zasoby edukacyjne” udostępnione zostały nieodpłatnie m.in. Podręcznik internetowy „Włącz Polskę!”, podstawy programowe i programy nauczania oraz baza podręczników i materiałów dydaktycznych.

Dyrektor Ośrodka poinformowała m.in., że w celu zwiększenia dostępności do nauczania języka polskiego i w języku polskim na konferencjach/szkoleniach promowano materiały tzw. „zasoby edukacyjne” wypracowane podczas realizacji projektów Otwarta Szkoła i Włącz Polskę, informowano o możliwości kształcenia uzupełniającego, a także o dostępności ww. zasobów poprzez portal internetowy Facebook. Stały kontakt z rodzicami pozwala zbierać informacje o problemach uczniów i rodziców oraz o potrzebach edukacyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 335-366, 1103-1138, 1823-1827, 1987-1988, 1998)

2.4. Odnośnie działania określonego w dokumencie pn. „Plan Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą w 2013 r.” dotyczącego wspierania tworzenia szkół społecznych, w tym uspołeczniania szkolnych punktów konsultacyjnych przy placówkach dyplomatycznych, Dyrektor ORPEG poinformowała, że Ośrodek nie posiada wiedzy na temat sposobu oraz formy tzw. „uspołeczniania” szkół wchodzących w skład ORPEG. Natomiast w 2012 r., hasło „uspołecznianie” spotkało się z dużym oporem środowiska szkół polskich za granicą (podległych ORPEG). Ośrodek nie ma wiedzy na temat szczegółowego planu wyżej opisywanego procesu, nie prowadził analiz dotyczących kwestii „uspołeczniania”, ponieważ nie należało to do zadań zleconych Ośrodkowi. Informacje na temat sytuacji Polonii i Polaków za granicą, Ośrodek czerpał z ogólnodostępnych raportów MSZ oraz informacji z MEN.

W 2012 r. do Ośrodka wpłynęły 32 petycje z różnych środowisk polonijnych dotyczące protestu przeciwko tzw. „uspołecznianiu” szkół polskich wchodzących w skład ORPEG. Uwagi do „Planu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą w 2013 r.” złożyli m.in. kierownicy SPK (pismo skierowane do Ministra Spraw Zagranicznych i przekazane do wiadomości Dyrektora Ośrodka¹⁴). Wskazywali oni m.in. na nieujęcie w ww. dokumencie zasad, oczekiwań i efektów wynikających z uspołeczniania szkół działających przy polskich placówkach dyplomatycznych. Wnosili również o włączenie ich do prac nad stworzeniem „optymalnej formuły organizacji procesu edukacji za granicą”. Z kolei członkowie Stowarzyszenia Nauczycieli Języka i Kultury Polskiej w Rzymie¹⁵ podkreślali, że likwidacja SPK (w tym przypadku w Rzymie) doprowadzi do likwidacji całego środowiska związanego z nauczaniem, propagowaniem języka i kultury polskiej skupionego wokół szkoły, gdyż prowadzenie tak dużej szkoły przez Stowarzyszenie nie wydaje się możliwe.

(dowód: akta kontroli str. 1104-1114, 1152-1156, 1872-1970)

2.5. W zakresie działań dotyczących promowania nauczania języka polskiego stwierdzono, że kierownictwo szkół za granicą¹⁶ podejmowało działania promujące nauczanie języka polskiego w środowisku lokalnym m.in. poprzez współpracę z miejscowymi szkołami, organizacjami polonijnymi, konsulatami RP i rodzicami, a także organizując konkursy, uroczystości i imprezy szkolne mające na celu podtrzymanie tożsamości i kultury polskiej. Ustalono, że w kwietniu 2014 r. ORPEG przeprowadził ankietę wśród uczniów objętych nauczaniem przez nauczycieli

¹³ Na stronie internetowej: <http://www.orpeg.pl/index.php/zasoby-edukacyjne>.

¹⁴ Pismo z 14 września 2012 r., znak: SPK/01/09/12.

¹⁵ Pismo z 14 września 2012 r. skierowane do Ministra Edukacji Narodowej p. Krystyny Szumilas.

¹⁶ Informacje zawarte w ankietach przeprowadzonej przez ORPEG w szkołach za granicą.

skierowanych do pracy za granicą¹⁷ w roku szkolnym 2013/2014. Ankiety wypełniło 770 uczniów. Wykazała ona m.in., że z zajęć języka polskiego korzystają przede wszystkim osoby polskiego pochodzenia (69,2% ankietowanych). Osoby zainteresowane nauką języka polskiego uczęszczają na zajęcia przez kilka lat. Największą grupę, według wyników ankiety, w roku szkolnym 2013/2014, stanowiły osoby, które uczyły się języka polskiego od roku lub dwóch lat (39,5%). Powody, dla których uczniowie uczęszczają na lekcje języka polskiego to m.in. chęć studiowania w Polsce, chęć zamieszkania w Polsce. W podsumowaniu ankiety sformułowano wnioski, z którego wynika, że podjęcie decyzji o skierowaniu nauczycieli w latach szkolnych 2012/2013, 2013/2014 do wszystkich miejsc było celowe. W dokumencie tym zawarto również działania do podjęcia przez ORPEG w roku 2014/2015.

(dowód: akta kontroli str. 335-366, 1103-1138, 1823-1827, 1987-1988, 1998)

2.6. Na podstawie § 15 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, Dyrektor ORPEG sprawował nadzór pedagogiczny w stosunku do dyrektorów i kierowników szkół za granicą oraz nauczycieli w sekcjach polskich funkcjonujących w systemach oświaty innych krajów, oraz nadzór w zakresie finansowym i administracyjnym nad działalnością szkół za granicą.

W ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego w badanym okresie Ośrodek przeprowadzał ewaluacje zewnętrzne w obszarach dotyczących funkcjonowania szkoły lub placówki w środowisku lokalnym oraz zarządzania szkołą lub placówką. W roku szkolnym 2012/2013 ewaluacje przeprowadzono w trzech SPK (przy Ambasadach RP w: Atenach z siedzibą w Salonikach, Budapeszcie i Moskwie). W ich rezultacie sformułowano zostały wnioski wskazujące m.in., że szkoły wykorzystywały zasoby środowiska na rzecz wzajemnego rozwoju, podejmowały działania edukacyjne uwzględniające potrzeby uczniów i umożliwiające ich dalszy rozwój. W roku szkolnym 2013/2014 ewaluacji zewnętrznej poddano siedem SPK (przy Ambasadach w: Sztokholmie, Rzymie, Wiedniu, Londynie, Madrycie oraz Konsulatach Generalnych RP w: Nowym Jorku i Mediolanie z siedzibą w Bolonii). Każdą z ewaluacji zakończono sformułowaniem wniosków i rekomendacji.

Ponadto, w roku szkolnym 2012/2013 w sześciu SPK¹⁸ oraz w roku szkolnym 2013/2014 w pięciu SPK¹⁹, zostały przeprowadzone kontrole, które dotyczyły m.in. prowadzenia dokumentacji finansowo-księgowej, realizacji zadań kierownika szkoły w zakresie organizacji działalności dydaktyczno-wychowawczej, przestrzegania przepisów prawa dotyczących oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów.

Wnioski z nadzoru pedagogicznego były prezentowane m.in. w sprawozdaniach z nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez Dyrektora ORPEG w Warszawie w poszczególnych latach szkolnych oraz „Sprawozdaniu z działalności statutowej Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą za 2013 rok.”

(dowód: akta kontroli str. 214-316)

2.7. W okresie od 1 stycznia 2013 r. do 31 października 2014 r. do ORPEG wpłynęły trzy skargi, które dotyczyły nauczania języka polskiego w Wielkiej Brytanii oraz 11 skarg (spraw)²⁰ dotyczących SPK w Niemczech. Odnosiły się one m.in. do niezapewnienia bezpieczeństwa dzieci podczas zajęć szkolnych w SPK,

¹⁷ Ankieta została przeprowadzona w 14 krajach kierowania nauczycieli, tj. w: Argentynie, Armenii, Białorusi, Gruzji, Kazachstanie, Kirgistanie, Litwie, Łotwie, Mołdawii, Rosji, Rumunii, Ukrainie, Uzbekistanie i Turcji.

¹⁸ Przy Ambasadach RP w: Bratysławie, Zurychu, Hadze, Sztokholmie, Budapeszcie i Moskwie.

¹⁹ Przy Ambasadach RP w: Rzymie, Wiedniu, Londynie, Madrycie i Konsulacie Generalnym RP w Mediolanie z siedzibą w Bolonii.

²⁰ W dokumentacji dotyczącej ww. 11 spraw znajdowały się m.in. e-maile związane z prowadzoną sprawą, które w celu zapewnienia przejrzystości tekstu nie zostały wyodrębnione.

niewłaściwego zachowania nauczyciela SPK, w sprawie pogorszenia poziomu nauczania w SPK. Problematyka skarg i wniosków nie dotyczyła zaspokajania potrzeb dotyczących nauczania języka polskiego. Dyrektor ORPEG udzielała odpowiedzi o sposobie załatwienia skargi w terminie określonym w art. 237 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego²¹ (dalej Kpa), za wyjątkiem dwóch spraw, o których mowa poniżej.

(dowód: akta kontroli str. 383-386, 956-960, 1093-1098)

Ustalone
nieprawidłowości

Nieprawidłowości w zakresie rozpatrywania skarg dotyczyły:

- jednego przypadku niezawiadomienia skarżącego o sposobie załatwienia skargi,
- jednego przypadku nieudzielenia odpowiedzi w terminie określonym w art. 237 § 1 Kpa.

Kontrola NIK wykazała, że skarga rodziców dotycząca zwolnienia nauczycielki SPK w Remseck wpłynęła do ORPEG 26 września 2013 r., natomiast informacji o sposobie załatwienia ww. sprawy udzielono 18 listopada 2013 r., tj. 21 dni po upływie miesięcznego terminu określonego w art. 237 § 1 Kpa. Nie zawiadomiono również strony o przyczynach zwłoki i nie wskazano nowego terminu załatwienia sprawy, stosownie do art. 36 § 1 Kpa.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła m.in., że w odpowiedzi na skargę dotyczącą zwolnienia nauczycielki przekroczone termin udzielenia odpowiedzi, ponieważ na przełomie września i października 2013 r. nastąpiła zmiana na stanowisku dyrektora ORPEG. W związku ze zmianami personalnymi, nowy dyrektor Ośrodka rozpoczął pracę 1 października 2013 r. i jednym z pierwszych działań było usprawnienie procedury odpowiadania na skargi, w tym załatwienie skarg zaległych.

W badanej dokumentacji dotyczącej SPK w Remseck brak było zawiadomienia o sposobie załatwienia skargi zarejestrowanej z datą wpływu 31 października 2013 r. (nr 3975) w sprawie sposobu działania SPK w Remseck, co było niezgodne z art. 237 § 3 Kpa.

W powyższej sprawie Dyrektor ORPEG podała, że „W związku ze sprawą skargi B. i W. W(...), Ośrodek faktycznie nie udzielił odpowiedzi na pismo o numerze wpływu do ORPEG – 3975/2013, ze względów jak wyżej. Niemniej jednak do ORPEG wpłynęła prośba o wyjaśnienia z MEN DSWM (Departamentu Strategii i Współpracy Międzynarodowej MEN – przypis NIK) (...) DSWM-II-SM-066-53/13), mutatis mutandis odnoszące się swoją treścią do pisma Państwa W(...). Ośrodek w swoich wyjaśnieniach, udzielił odpowiedzi na pytania przesłane z MEN DSWM – a ten przekazał je adresatce (...). De facto p. W(...) otrzymała za pośrednictwem organu nadrzędnego względem ORPEG, stosowne wyjaśnienia, przygotowane przez Ośrodek.”

NIK nie podziela powyższych wyjaśnień, gdyż przedmiotowa skarga dotyczyła innej sprawy, niż poruszona w przywołanym w wyjaśnieniach piśmie MEN. Pismo MEN odnosiło się bowiem do sytuacji niepodpisania umowy o pracę z B.W. w roku szkolnym 2013/2014, natomiast ww. skarga do działalności SPK w Remseck.

(dowód: akta kontroli str. 88- 93, 383-386, 959-960, 1094-1098)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę, że na stronie internetowej SPK przy Ambasadzie RP w Sztokholmie znajdowały się informacje wskazujące na dofinansowywanie działalności SPK ze środków zebranych przez Radę Rodziców, pomimo że § 5 ust. 2 rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia stanowi, że kształcenie w SPK jest nieodpłatne. Na stronie internetowej zamieszczona była co prawda informacja, że

²¹ Dz. U. z 2013 r., poz. 267 ze zm.

nauka w szkole jest bezpłatna, jednakże jednocześnie podano, że Rada Rodziców przy SPK zbiera roczne opłaty w wysokości 700 SEK (jedno dziecko) lub 1100 SEK (rodzeństwo) za cały rok szkolny. Środki te miały zostać przeznaczone m.in. na koszty ubezpieczenia nauczycieli oraz koszty funkcjonowania sekretariatu wraz z jego wyposażeniem (fax, telefon, drukarki, tonery, ksero, papier, flamastry do tablicy).

Na stronie internetowej SPK przy Ambasadzie RP w Waszyngtonie zamieszczona była informacja, że nieterminowe wpłacenie składki na Fundusz Dofinansowywania Szkoły może skutkować m.in. wstrzymaniem możliwości wypożyczenia podręczników i książek z biblioteki szkolnej w większości finansowanej ze składki, jak również ograniczaniem udziału w imprezach organizowanych i sponsorowanych przez Radę Rodziców oraz wstrzymaniem nagród w konkursach i na zakończenie roku szkolnego.

Stwierdzono też przypadek²², wniesienia do Dyrektora ORPEG skargi dotyczącej dyskryminacji dziecka podczas zakończenia roku szkolnego w SPK w Remseck z powodu nieopłacenia składki na rzecz Rady Rodziców²³. W odpowiedzi skierowanej do rodziców podano, że wszystkie składki wspierające działalność szkoły mają charakter dobrowolny i nie mogą być przyczyną nierównego traktowania uczniów.

Odnosnie opisanych powyżej sytuacji, Dyrektor ORPEG wyjaśniła m.in., że: „Sprawy dotyczące bezpłatnej nauki w szkołach wchodzących w skład ORPEG oraz zakresu możliwości dofinansowania działalności szkół przez środki zbierane przez Rady Rodziców, były wielokrotnie omawiane podczas spotkań zarządczych dyrektora ORPEG z kierownikami SPK, dyrektorem ZS w Atenach oraz koordynatorami sekcji polskich. Tematyce tej poświęcano wiele czasu ze względu na pojawiające się skargi dotyczące powyższej materii. (...) Podczas ostatniego takiego spotkania (listopad 2014 r.), kierownicy dostali odpowiedź na zgłoszone tematy dotyczące m. in. kwestii działalności stowarzyszeń, rozdziału kompetencji organów, form nadzoru przez kierownika ORPEG, zasad mediacji z rodzicami i nauczycielami, zbierania opłat. Radca prawny ORPEG wyjaśniła najważniejsze zagadnienia prawne oraz udzieliła odpowiedzi na pytania szczegółowe. (...) W korespondencji z dnia 04 czerwca br. (...) wyeksponowano kwestie unikania konfliktu interesów, dobrowolności składek na Radę Rodziców, nieodpłatności nauki w szkołach wchodzących w skład ORPEG, kwestii opłat dodatkowych. (...) korespondencja seryjna każdego miesiąca trafia do 66 kierowników SPK, 1 dyrektora ZS w Atenach i 4 koordynatorów sekcji.(...)”

Dyrektor podała również, że Ośrodek podjął pracę nad ujednoczeniem treści stron internetowych dla szkół i SPK, aby móc efektywnie sprawować nadzór nad treścią zamieszczanych informacji.

(dowód: akta kontroli str. 384, 1100-1102, 1607- 1608, 1645,)

3. Przekazywanie podręczników i pomocy dydaktycznych do organizacji społecznych zarejestrowanych za granicą oraz innych ośrodków i placówek organizujących za granicą nauczanie języka polskiego

3.1. Zasady składania wniosków o doposażenie w podręczniki i pomoce dydaktyczne przez organizacje Polaków prowadzące nauczanie języka polskiego zostały określone w informacji na temat zamawiania podręczników i pomocy dydaktycznych, dostępnej wraz z formularzem wniosku na stronie internetowej Ośrodka²⁴.

W badanej dokumentacji nie stwierdzono pisemnej procedury oceny wspomnianych wniosków.

²² Z 21 lipca 2014 r.

²³ Sprawa ORPEG nr 58.

²⁴ <http://www.orpeg.pl/index.php/podreczniki-i-pomoce-dydaktyczne>.

Dyrektor ORPEG podała m.in., że złożony wniosek z zapotrzebowaniem na podręczniki i pomoce dydaktyczne podlegał ocenie pod kątem:

- prawidłowego wypełnienia formularza tj. sprawdzenia czy zawiera niezbędne informacje identyfikujące zamawiającego (w tym m.in. akceptację oświadczeń),
- informacji o placówce nauczania zamawiającego tj. typie szkoły, liczbie uczniów objętych nauczaniem, informacji dotyczących nauczania w języku polskim,
- aktualnej dostępności wskazanych tytułów oraz zamawianych ilości,
- czy zamawiający składający wniosek o doposażenie w podręczniki i pomoce dydaktyczne jest zarejestrowany w bazie danych szkół portalu „Polska Szkoła”,
- czy wniosek zamawiającego jest zaakceptowany przez placówkę konsularną RP.

(dowód: akta kontroli str. 1118, 1667-1672, 1701-1705)

3.2. Środki finansowe na realizację zadania dotyczącego zakupu i przekazywania podręczników i pomocy dydaktycznych były zaplanowane w dziale 801 Oświata i wychowanie, rozdziale 80135 Szkolnictwo polskie za granicą w kwocie 713,0 tys. zł na 2013 r. oraz w kwocie 694,0 tys. zł na 2014 r. (według planu po zmianach).

W 2013 r. na ten cel wydatkowano łącznie 710 017,00 zł, tj. 99,6% planowanej kwoty, w tym 592 793,85 zł na zakup podręczników i pomocy dydaktycznych i 117 223,15 zł na wynajem magazynu i wysyłkę podręczników. Jak wynika ze „Sprawozdania z planu działalności za rok 2013 r.” w 2013 r. zakupiono 13 397 sztuk podręczników i pomocy dydaktycznych, co stanowiło 53,6% planowanej wartości miernika, która została określona na 25 tys. sztuk.

W 2014 r. zakupiono (w wyniku dwóch postępowań o udzielenie zamówienia publicznego) 11 403 sztuki podręczników i pomocy dydaktycznych wydatkując na ten cel łącznie 487 539,75 zł. Jak poinformowała Dyrektor ORPEG zakupione w 2014 r. podręczniki miały zostać przekazane w grudniu 2014 r. i w I kwartale 2015 r.

Analiza danych zawartych w zestawieniach dotyczących liczby podręczników i pomocy dydaktycznych przekazanych w 2013 i 2014 r. wynika, że w 2013 r. zostały złożone 124 wnioski z prośbą o przekazanie łącznie 20 613 sztuk podręczników i pomocy dydaktycznych. Ośrodek zrealizował 121 wniosków przekazując łącznie 15 092 sztuk podręczników i pomocy dydaktycznych, tj. 73,2% liczby wnioskowanych podręczników²⁵. W 2014 r. do ORPEG wpłynęło 91 wniosków, w których wnioskowano o 17 098 sztuk podręczników i pomocy dydaktycznych, zrealizowano 85 wniosków przekazując łącznie 12 699 sztuk pomocy (74,3% złożonych zapotrzebowań).

Przyczyną niezrealizowania w całości w 2013 r. trzech²⁶, a w 2014 r. sześciu wniosków²⁷ było niespełnianie przez wnioskodawców wymogów określonych w informacji zamawiania podręczników, m.in. brak akceptacji placówki konsularnej, brak załączników zawierających informacje o wielkościach zamawianych pozycji.

Jak podano w ww. zestawieniu, przyczynami niepełnej realizacji poszczególnych wniosków były m.in.:

- niedostępność pozycji wskazanych we wnioskach na polskim rynku wydawniczym,

²⁵ Część zamówionych podręczników została przesłana do odbiorców w I kwartale 2014 r. Jednocześnie liczba podręczników przekazanych w 2013 i 2014 r. uwzględnia np. nieodpłatne pozycje.

²⁶ [...Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2014 r. poz. 782 ze zm.) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie nazwy podmiotów. Wyłączenia tego dokonano w interesie przedsiębiorcy.]

²⁷ [...Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2014 r. poz. 782 ze zm.) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie nazwy podmiotów. Wyłączenia tego dokonano w interesie przedsiębiorcy.]

- wyczerpany nakład,
- błędnie podane tytuły,
- zebranie podręczników w zestawy, przez co zmniejszała się liczba podręczników wskazanych jako zrealizowane zamówienie,
- dostosowanie ilości zamawianych podręczników i pomocy dydaktycznych do aktualnej liczby uczniów.
(dowód: akta kontroli str. 3-5, 374-380, 1117, 1189-1222, 1982-1990, 2000-2007)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności Ośrodka w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1) NIK zwraca uwagę, że Ośrodek nie posiadał pisemnej procedury dotyczącej sposobu rozpatrywania wniosków o przekazanie podręczników i pomocy dydaktycznych organizacjom społecznym zarejestrowanym za granicą oraz innym ośrodkom i placówkom organizującym za granicą nauczanie języka polskiego.

Kontrola wykazała, że w informacji na temat zamawiania podręczników i pomocy dydaktycznych zamieszczonej na stronie internetowej ORPEG wskazano m.in. sposób działania w celu zamówienia podręczników i pomocy dydaktycznych, wymagania wobec wnioskodawcy oraz wskazanie, że ostateczną decyzję o zakupie podręczników dla konkretnych ośrodków nauczania podejmuje Dyrektor Ośrodka. Nie zamieszczono w niej natomiast informacji o kryteriach stosowanych przy ocenianiu wniosków (np. aktualnej dostępności wskazanych tytułów, liczbie uczniów) oraz terminach ich realizacji (patrz również str. 14 niniejszego wystąpienia pokontrolnego).

Dyrektor wyjaśniła, że „Część kryteriów zawierają druki zamówień na podręczniki i pomoce dydaktyczne. Szczegółowe wytyczne zostały opracowane jako wewnętrzna instrukcja dla pracowników WWOPP do realizacji procedury zamawiania podręczników i pomocy dydaktycznych, (...). Aktualnie ORPEG umieści ww. kryteria na stronie www.orpeg.pl”

Informacja na temat zamawiania podręczników i pomocy dydaktycznych zamieszczona na stronie internetowej ORPEG, w grudniu 2014 r., tj. w trakcie kontroli NIK, została uzupełniona o kryteria oceny wniosku na podręczniki i pomoce dydaktyczne.

Dyrektor ORPEG poinformowała, że wnioski o doposażenie mogą być składane przez cały rok, zaś ze względu na czas niezbędny do opracowania i oceny wniosków oraz wymagane procedury przetargowe w roku kalendarzowym przyjęto dwa terminy 30 marca i 30 września. Jak podano, w praktyce oznacza to, że wnioski złożone do 30 marca powinny zostać opracowane i dostarczone do zamawiającego przed 30 września, natomiast złożone do 30 września powinny zostać opracowane i zakupione do końca roku oraz dostarczone do zamawiającego do końca roku lub do 30 marca roku następnego.

(dowód: akta kontroli str. 85-86, 1118, 1667-1672, 1701-1705)

NIK zwraca uwagę na długi okres realizacji wspomnianych wniosków. W przypadku 22 wniosków złożonych do 30 marca 2014 r. podmioty nauczające języka polskiego czekały na ich dostarczenie do grudnia 2014 r. lub stycznia 2015 r., tj. około dziewięciu miesięcy.

Dyrektor ORPEG podała, że okres realizacji wniosków o podręczniki i pomoce dydaktyczne w 2014 r. wydłużył się ze względu na przedłużające się procedury przetargowe”.

Kontrola w powyższym zakresie wykazała, że:

- „Wniosek do kierownika zamawiającego o udzielenie zamówienia publicznego o wartości powyżej 30 000 EURO” dotyczący zakupu i dostawy podręczników

i pomocy dydaktycznych dla Ośrodka wraz z listą podręczników, był datowany na 15 lipca 2014 r., tj. został sporządzony po ponad trzech miesiącach od dnia złożenia pierwszej grupy wniosków (do 30 marca);

- Ww. wniosek został złożony przez Wydział ds. Wspomagania Oświaty Polonijnej i Polskojęzycznej w Wydziale Administracyjnym 25 lipca 2014 r., tj. po dziesięciu dniach od jego sporządzenia;
- Ogłoszenie o ww. zamówieniu wraz z SIWZ zostało opublikowane 28 sierpnia 2014 r., tj. miesiąc po otrzymaniu wniosku o udzielenie zamówienia na zakup i dostawę podręczników i pomocy dydaktycznych dla ORPEG.

Dyrektor ORPEG wyjaśniła m.in., że każde złożone zamówienie wymagało wnikliwego sprawdzenia pod względem formalnym i opracowania zestawień ilościowych. Następnie na ich bazie utworzono listę podręczników i pomocy przeznaczonych do zakupu. Następnym etapem było opracowanie opisu zamówienia określające zbiorczo dostępność i cenę podręczników i pomocy na rynku wydawniczym oraz wycena. Przy tej ilości tytułów i pomocy wskazanych w zamówieniach, trzypółmiesięczny okres był niezbędny do wykonania wyżej wymienionego opracowania." Z kolei przekazanie wniosku o udzielenie zamówienia zgodnie z regulaminem udzielania zamówień publicznych przez ORPEG wymagało zebrania akceptacji i potwierdzeń osób upoważnionych. Należy przyjąć, że uzyskanie podpisu od poszczególnych pracowników zajmuje około 1-2 dni w każdej komórce organizacyjnej włączonej w proces. Natomiast odnośnie terminu publikacji ogłoszenia Dyrektor ORPEG wyjaśniła m.in., że

„(...) Edytowalna wersja wykazu podręczników została przekazana WA (...) w dniu 31 lipca 2014 roku. W dniach od 21 lipca do dnia 3 sierpnia pracownik, w którego zakresie obowiązków leży między innymi przygotowanie i procedowanie postępowań przebywał na urlopie wypoczynkowym. W dniu 4 sierpnia miało miejsce otwarcie innego przetargu na zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia oraz sal dydaktycznych w trakcie mającego się rozpocząć w dniu 10 sierpnia kursu dla nauczycieli liderów. Był to drugi przetarg. Pierwszy został unieważniony (...). Z tego samego powodu w dniu 4 sierpnia unieważniono drugi przetarg. Zapewnienie noclegu dla uczestników kursu miało priorytet. Wobec tego w dniu 5 sierpnia wszczęte zostało postępowanie w trybie zapytania o cenę. Postępowanie zakończono w dniu 8 sierpnia zawarciem umowy. Równie pilnymi postępowaniami, jakie należało przygotować przeprowadzić były postępowanie na: usługi edukacyjne i szkoleniowe w zakresie przeprowadzenia zajęć dydaktycznych na kursach (...) dla repatriantów i ich rodzin oraz postępowanie na: zapewnienie noclegu, wyżywienia i sal dydaktycznych oraz autokaru dla uczestników kursu dla repatriantów i ich rodzin. Były to zamówienia publiczne, których wcześniej nie można było przewidzieć, ponieważ pod koniec lipca 2014 r. do ORPEG PCN zgłosili się nowi repatrianci, którzy przyjechali do Polski, w liczbie 26, którzy chcieli skończyć jeszcze w tym roku kurs adaptacyjno-językowy w formie obozu. (...) SIWZ na zakup podręczników została opracowana do dnia 22 sierpnia. Tego samego dnia zgodnie z procedurami została przesłana do Dyrektora ORPEG z prośbą o weryfikację i przekazanie do sprawdzenia do prawników ORPEG. W dniu 27 sierpnia, wieczorem, sprawdzona SIWZ została odesłana do ORPEG. W dniu 28 sierpnia został ogłoszony przetarg na podręczniki.”

NIK zwraca uwagę, że długi czas, jaki został przeznaczony na dokonanie poszczególnych czynności zmierzających do zakupu podręczników i pomocy dydaktycznych, wywarł niekorzystny skutek, gdyż organizacje polonijne i inne placówki nauczające języka polskiego i w języku polskim, które złożyły wnioski do 30 marca 2014 r., nie mogły ich otrzymać do września, tj. miesiąca w którym zwykle

szkoły za granicą rozpoczynają zajęcia edukacyjne i powinny dysponować niezbędnymi podręcznikami i pomocami dydaktycznymi.

(dowód: akta kontroli str. 374-380, 1105-1157, 1189-1193, 1427-1597, 1666-1671, 2000-2007)

2) NIK zwraca uwagę, że w 2013 r. wykonano 53,6% wartości miernika dotyczącego liczby podręczników i pomocy dydaktycznych przekazanych za granicę określonego w „Planie działalności ORPEG na 2013 r.”

Planowana do zrealizowania w 2013 r. wartość miernika została określona na 25 tys. sztuk podręczników i pomocy dydaktycznych. Natomiast ze „Sprawozdania z planu działalności za rok 2013” wynika, że zakupiono 13 397 sztuk podręczników i pomocy dydaktycznych. W ww. sprawozdaniu podano, że wartość miernika nie została zrealizowana, ponieważ nastąpił duży wzrost cen podręczników i wydatkowana kwota nie wystarczyła na zakup takiej liczby podręczników, o którą występowano.

Badania NIK wykazały, że środki finansowe na zakup podręczników i pomocy dydaktycznych zostały zwiększone w stosunku do pierwotnie planowanej kwoty wskazanej w „Planie działalności ORPEG na 2013 r.” z 300 tys. zł do 600 tys. zł. Należy zaznaczyć, że przy pierwotnie określonych wielkościach na zakup jednego podręcznika zamierzano wydatkować średnio 12 zł.

W powyższej sprawie, Dyrektor ORPEG wyjaśniła, że „W planie na 2013 r. przy ustaleniu kwot przeznaczonych na zakup omyłkowo nie zweryfikowano miernika. Ilość kupowanych podręczników i pomocy dydaktycznych jest ograniczona wartością dostępnych środków finansowych dla tego zadania.”

(dowód: akta kontroli str. 96, 135-137, 1189-1205)

3) NIK zwraca uwagę, że kwota środków finansowych planowana na zakup podręczników i pomocy dydaktycznych nie uwzględniała wielkości wykonanych w roku ubiegłym i nie zapewniała realizacji przedmiotowego zadania na poziomie wynikającym ze złożonych zapotrzebowań.

Z analizy dokumentacji wynika, że kwota środków finansowych pierwotnie planowana na zakup podręczników i pomocy dydaktycznych była niewystarczająca i zarówno w 2013 r. jak i w 2014 r. została zwiększona z 300 tys. zł do 600 tys. zł, tj. o 100%. Zmian tych dokonano w drugiej połowie roku, na podstawie decyzji Ministra Edukacji Narodowej odpowiednio z 11 października 2013 r. i 16 października 2014 r. oraz decyzji Dyrektora ORPEG z 30 grudnia 2013 r.

Należy zaznaczyć, że Dyrektor ORPEG, w piśmie skierowanym do Dyrektora Departamentu Ekonomicznego MEN z dnia 27 listopada 2013 r.²⁸ sygnalizowała, że środki finansowe na wydatki bieżące w planie na 2014 r., w tym m.in. za zakup podręczników i pomocy dydaktycznych, są niewystarczające. Zwracała się również, w związku z dokonaniem analizy wydatków poniesionych w 2013 r., o zwiększenie planu finansowego na 2014 r. na etapie ostatecznego zatwierdzania budżetu²⁹.

W powyższej sprawie Dyrektor ORPEG wyjaśniła, że „ORPEG otrzymuje wstępny plan wydatków finansowych na dany rok na ogół na przełomie października/listopada roku poprzedzającego. (...) Jeżeli otrzymane kwoty są niewystarczające na pokrycie bieżących wydatków SPK takich jak: opłaty za wynajem pomieszczeń, opłaty za energię, opłaty pocztowe, bankowe, opłaty za korzystanie z usług telefonii komórkowej/stacjonarnej i Internet, zakup materiałów biurowych, ubezpieczenie majątku SPK czy na zakup pomocy naukowych i dydaktycznych w celu wspomagania oświaty polonijnej oraz na opłaty związane w wysyłką tych pomocy naukowych

²⁸ Znak: ORPEG-2871/2013/WFK-US-301-6-6.

²⁹ Pismo z 2 stycznia 2014 r., znak: ORPEG-4/2014-WA-AA-072-1(1).

i dydaktycznych, to ORPEG sygnalizuje fakt, że przyznane środki są na niewystarczającym poziomie i zwraca się z prośbą o zwiększenie planu finansowego, w miarę dalszych prac nad budżetem. W trakcie roku budżetowego ORPEG również na bieżąco monitoruje wydatkowanie środków w powiązaniu z realizacją zadań ujętych w Planie działalności i w miarę potrzeb zwraca się do MEN z prośbą o zwiększenie planu wydatków na konkretne cele. Jeśli resort dysponuje możliwością przyznania ORPEG dodatkowych środków, to takie zwiększenia otrzymujemy.”

W powyższej sprawie Dyrektor Departamentu Strategii i Współpracy Międzynarodowej MEN Urszula Martynowicz poinformowała³⁰, że „Uwagi zgłoszone przez Ośrodek odnośnie niewystarczających środków finansowych na realizację poszczególnych zadań zostały przyjęte i uwzględnione w toku realizacji budżetu zarówno w roku 2013 i 2014, poprzez stosowne zwiększenia planu wydatków ww. jednostki w ciągu danego roku. Według opinii Departamentu Ekonomicznego MEN niedoszacowanie planu bazowego ORPEG w latach 2013 i 2014 wynikało z limitu wydatków określonych w ustawie budżetowej dla części 30 - Oświata i wychowanie. Należy zaznaczyć, że nie było możliwe wygenerowanie oszczędności na etapie planowania budżetu poprzez np. rezygnację z realizacji innych zadań określonych w budżecie zadaniowych części 30 i ich przeznaczenie na omawiane zadanie. Dlatego też, w toku realizacji budżetu dokonywane były odpowiednie zwiększenia planu wydatków w celu zapewnienia prawidłowej realizacji przedmiotowego zadania. W opinii MEN, powyższe działanie nie miało wpływu na jego terminowe wykonanie.”

NIK zwraca uwagę, że zadanie to jest jednym ze statutowych zadań Ośrodka i wysokość środków planowanych na to zadanie powinna zapewnić jego wykonanie.

(dowód: akta kontroli str. 11, 1189-1205, 1996-1997)

4. Kierowanie nauczycieli do pracy za granicę

4.1. Środki finansowe na realizację zadania dotyczącego kierowania nauczycieli do pracy za granicą (ryczałty, zasiłki adaptacyjne, zwrot kosztów podróży, różna opłaty i składki) zaplanowano w dziale 801 Oświata i wychowanie rozdziale 80135 Szkolnictwo polskie za granicą. W 2013 r. na ten cel wydatkowano 5 139 091,00 zł, tj. 99,3% planowanej kwoty. Natomiast na 2014 r. w planie ujęto środki w wysokości 5 166 955,00 zł i do końca października 2014 r. wydatkowano 4 236 210,00 zł, tj. 82,0%.

(dowód: akta kontroli str. 1189-1205)

4.2. Analiza wykonania wskaźników w tym zakresie wykazała, że wartość miernika określona dla tego zadania w „Planie działalności ORPEG na 2013 r.” została osiągnięta. Do pracy za granicą w celu wspomaganie nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw lub nauczanych w innych formach przez organizacje społeczne zarejestrowane za granicą skierowano w roku szkolnym 2012/2013 – 80, w 2013/2014 i 2014/2015 – 81 nauczycieli.

(dowód: akta kontroli str. 135-137)

4.3. Wśród państw, do których skierowano nauczycieli nie znajdowały się Irlandia, Wielka Brytania ani Niemcy. Stwierdzono, że w kontrolowanym okresie nie wpłynęły do ORPEG wnioski o skierowanie nauczycieli ani do szkół funkcjonujących w systemach oświaty Irlandii, Wielkiej Brytanii i Niemiec, ani szkół prowadzonych przez organizacje społeczne zarejestrowane w tych krajach.

³⁰ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f oraz art. 40 ust. 7 ustawy o NIK.

Państwa, do których skierowano nauczycieli w kontrolowanym okresie prezentuje poniższa tabela:

Lp.	Państwo	2012/2013	2013/2014	2014/2015
1.	Argentyna	1	1	1
2.	Armenia	1	1	1
3.	Białoruś	5	4	4
4.	Gruzja	1	1	1
5.	Kazachstan	12	12	13
6.	Kirgistan	1	1	1
7.	Litwa	1	1	3
8.	Łotwa	8	8	9
9.	Moldawia	5	5	5
10.	Rosja	6	7	6
11.	Rumunia	4	4	3
12.	Turcja	0	1	1
13.	Ukraina	34	34	32
14.	Uzbekistan	1	1	1
	Razem	80	81	81

(dowód: akta kontroli str. 343-346)

4.4. Informacja o możliwości skierowania nauczycieli do pracy dydaktycznej za granicą została udostępniona na stronie internetowej Ośrodka³¹.

Dyrektor ORPEG wyjaśniła, że do Ośrodka nie wpłynęły żadne wnioski o skierowanie nauczyciela do krajów Unii Europejskiej. W 2010 r. wpłynął taki wniosek o skierowanie nauczyciela do Argentyny i Ośrodek podjął decyzję o skierowaniu nauczyciela do tego kraju. Podała również, że pracownicy ORPEG nie spotykali się natomiast z pytaniami w tej kwestii w ramach kursów prowadzonych dla szkół społecznych przez ORPEG PCN.

Dyrektor Ośrodka w styczniu 2014 r. przekazała urzędowi konsularnym Rzeczypospolitej Polskiej informację odnośnie możliwości skierowania nauczyciela z Polski do pracy za granicą w roku szkolnym 2014/2015 z prośbą o przekazanie zainteresowanym organizacjom i instytucjom zasad obowiązujących w tym zakresie.

Kontrolerom NIK nie przedstawiono wytycznych MEN dotyczących kierowania nauczycieli do pracy za granicą.

Dyrektor ORPEG podała, że w zakresie kierowania nauczycieli Ośrodek stosuje przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 września 2009 r. w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej i innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących oraz bieżące ustalenia w trybie roboczym z MEN.

Poinformowała również, że kierowanie nauczycieli do pracy dydaktycznej na Wschodzie wynika z obowiązku i doniosłej misji Państwa Polskiego wobec Polaków i osób polskiego pochodzenia. Jest formą zadośćuczynienia i podziękowania za trwanie w polskości mimo prześladowań i życia w niedostatku w trudnych warunkach. Ma na celu odbudowę tożsamości narodowej osób polskiego pochodzenia, które znalazły się na Wschodzie wbrew swojej woli. Na Zachodzie Europy jest wielu polskich emigrantów – nauczycieli, którzy, chociażby poprzez zakładanie szkół społecznych, mogliby nauczać języka polskiego i otrzymywać za to wynagrodzenie. Sytuacja Wschodu i Zachodu jest nieporównywalnie inna. Na Wschodzie brak jest

³¹ <http://www.orpeg.pl/index.php/kierowanie-nauczycieli>.

emigracji nauczycielskiej z Polski. Za ewentualnie zarobione na Wschodzie środki finansowe nauczyciel z Polski nie jest w stanie utrzymać się, wynająć mieszkania ani opłacić składek ZUS. Kierowanie nauczycieli na Wschód jest kontynuacją zadania przejętego w 2010 r. z Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.

(dowód: akta kontroli str. 135-319, 343, 1105-1116, 1189)

4.5. Wydział ds. Wspomagania Oświaty Polonijnej i Polskojęzycznej Ośrodka sporządził raporty za 2012/2013 i 2013/2014 dotyczące kierowania nauczycieli do pracy dydaktycznej i wyposażenia ośrodków polonijnych w podręczniki i pomoce dydaktyczne. Raporty te zawierały informacje o warunkach pracy w danym kraju oraz szczegółowe informacje o pracy każdego skierowanego nauczyciela, w tym dane m.in. o liczbie uczniów, liczbie godzin dydaktycznych realizowanych tygodniowo, formie pracy, realizowanym programie nauczania, wyposażeniu w podręczniki i pomoce dydaktyczne, pracy wykonywanej na rzecz środowiska lokalnego. W raporcie zawarto również dane statystyczne dotyczące m.in. liczby skierowanych nauczycieli, liczbie uczniów objętych nauczaniem, wyposażaniu ośrodków polonijnych w podręczniki i pomoce dydaktyczne.

Dyrektor ORPEG podała m.in., że przedmiotowe raporty zawierają informacje ilościowe o uzyskanych efektach. Informacje te potwierdzają zasadność działań i pokazują skuteczność pracy ORPEG i kierowanych nauczycieli. Wskazała również, że wymiernym efektem są np. liczba krajów, do których ORPEG skierował nauczycieli i wysłał podręczniki i pomoce dydaktyczne; liczba skierowanych nauczycieli; liczba uczniów objętych nauczaniem języka polskiego. Na podstawie zebranych w raportach informacji i wyciągniętych z nich wniosków podejmowane są wstępne decyzje o kierowaniu nauczycieli w następnym roku szkolnym i wstępne założenia wyposażania w podręczniki i pomoce dydaktyczne. Jak wskazała Dyrektor ORPEG: „ (...) zawarte w nich informacje wykorzystywane są w pełni dopiero po otrzymaniu zaproszeń dla nauczycieli z organizacji polonijnych i szkół w systemie oświaty danego kraju na rok szkolny następny, które wpływają do MEN i ORPEG do 10 lutego następnego roku kalendarzowego. Na podstawie informacji zawartych w raportach i po analizie otrzymanych zaproszeń dla nauczycieli z poszczególnych miejsc w krajach skierowania, wyciągane są wnioski i sporządzany jest plan skierowań nauczycieli na rok szkolny następny.”

(dowód: akta kontroli str. 1174-1188, 1601-1609)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności Ośrodka w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

5. Doskonalenie zawodowe nauczycieli

5.1. Środki finansowe na realizację tego zadania zaplanowano w dziale 801 Oświata i wychowanie, rozdziale 80146 Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli. W 2013 r. na ten cel wydatkowano 933 696,00 zł, tj. 96,9% planowanej kwoty. Natomiast na 2014 r. w planie ujęto środki w wysokości 963 500,00 zł i do 31 października 2014 r. wydatkowano 707 580,00 zł, tj. 73,4%.

5.2. W 2013 r. ORPEG PCN przeprowadził łącznie 39 szkoleń, w tym 28 kursów stacjonarnych (jeden kurs w Polsce i 27 za granicą w środowiskach polonijnych) oraz 11 kursów w formie on-line. Działalnością dydaktyczną w różnych formach doskonalenia objęło 1 024 osoby z 27 krajów, w tym 237 z Wielkiej Brytanii, 170 z Niemiec oraz 113 z Irlandii.

W 2014 r. w „Planie działalności ORPEG na rok 2014” określono, że Ośrodek zorganizuje 58 kursów, którymi objętych zostanie 1 408 osób. W okresie od 1 stycznia do 31 października 2014 r. przeprowadzono łącznie 42 szkolenia, w tym 23 kursy stacjonarne (jeden kurs w Polsce i 22 za granicą) i 19 kursów on-line. W kursach tych

uczestniczyło łącznie 1 100 osób, w tym 37 z Wielkiej Brytanii, 76 z Irlandii i 61 z Niemiec.

(dowód: akta kontroli str. 94-141, 367-371, 1189)

5.3. W rocznym sprawozdaniu Rb-BZ1 z wykonaniu wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich układzie zadaniowym za 2013 r. w działaniu dokształcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli nie podano wykonania wartości miernika pn. „Liczba nauczycieli kończących różne formy doskonalenia z budżetu MEN w stosunku do liczby nauczycieli ogółem (w%)”. Planowaną do realizacji wartość miernika określono na poziomie 9,5%.

Na 2014 r. w ramach budżetu zadaniowego określono miernik pn. „Liczba nauczycieli polonijnych korzystających ze szkoleń”, którego wykonanie według stanu na 30 czerwca 2014 r. wyniosło 504, co stanowiło 44,7% planowanej wartości miernika.

(dowód: akta kontroli str. 317-319)

5.4. W celu badania potrzeb nauczycieli Ośrodek wykorzystywał ankiety potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli uczących poza granicami Polski, zamieszczone na stronach internetowych www.polska-szkola.pl oraz www.pcn.lublin.pl.

Dyrektor ORPEG podała m.in., że badanie potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego opierało się również na analizie kwestionariuszy potrzeb wypełnianych przez nauczycieli polonijnych w trakcie szkoleń stacjonarnych, w bezpośrednich kontaktach z nauczycielami, kierownikami szkół, pracownikami placówek dyplomatycznych i osobami z oświatowych środowisk polonijnych oraz analizie kart zapotrzebowań na kurs wypełnianych przez środowiska polonijne w ramach procedury organizacji kursu, a także na podstawie ukierunkowanej obserwacji prowadzonej przez konsultantów ORPEG PCN w trakcie szkoleń. Uwzględniano też podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa na dany rok szkolny, wnioski z bieżącego monitorowania polityki MEN, zmiany prawne oraz plan szkoleń.

W „Sprawozdaniu z działalności statutowej ORPEG w roku 2013” zamieszczono charakterystykę odbiorców doskonalenia zawodowego, w tym w podziale na poszczególne kraje, z którego wynika m.in., że w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niemczech odnotowano wzrost liczby uczestników kursów w ostatnich latach, i tak:

- w Wielkiej Brytanii ze 195 osób w 2011 r. i 171 w 2012 r. do 237 osób w 2013 r.,
- w Niemczech z 98 osób w 2011 r. do 170 osób w 2013 r.
- w Irlandii z 30 osób w 2011 r. do 113 w 2013 r.

Również po raz pierwszy w 2013 r. zorganizowano szkolenie w Belfaście.

(dowód: akta kontroli str. 174-184, 367-371, 1073-1092)

5.5. W ORPEG w badanym okresie obowiązywał dokument pn. „Procedury organizacji szkoleń w ORPEG PCN” z 10 stycznia 2011 r. Zgodnie z § 4 ww. Procedury formy doskonalenia: kursy, warsztaty, szkolenia, realizowane są na podstawie zgłoszenia – karty zapotrzebowania, składanej przez kierownika/dyrektora szkoły/stowarzyszenia do ORPEG.

Szczegółowym badaniem NIK objęto dokumentację 18 kursów, w tym dwóch stacjonarnych w Polsce³², dziesięciu stacjonarnych za granicą³³ i sześciu

³² Kurs „Jak uczyć efektywnie?” Poznań, 21-24 listopada 2013 r. oraz „Kurs metodyczny dla liderów szkół polonijnych, nauczycieli uczących języka polskiego poza granicami Polski” Lublin, 10-17 sierpnia 2014 r.

³³ Kursy: „Nauczanie języka polskiego poza Polską” Kolonia, 6-8.12.2013 r.; „Jak uczyć efektywnie? – klasy młodsze” Galway, 30.11.-1.12.2013 r.; „Doskonalenie sprawności językowych ucznia” Londyn, 13-14.07.2013 r.; „Język polski w klasach starszych” Waterford, 5-6.01.2013 r.; „Techniki teleinformatyczne” Berlin, 15.06.2013 r.; „Wykorzystanie polskich tekstów kultury w doskonaleniu sprawności językowych” Galway, 25-28.04.2014 r.; „Cyfrowa obróbka dźwięku – techniki multimedialne w nauczaniu języka polskiego” Frankfurt, 5.07.2014 r.; „Jak efektywnie uczyć współczesnego języka polskiego poza granicami Polski?” Oss,

przeprowadzonych w formie on-line³⁴, na które ORPEG wydatkował łącznie 104 499,18 zł (56 962,16 zł na kursy stacjonarne w Polsce, 20 961,77 zł na kursy stacjonarne za granicą i 26 575,25 zł na kursy w formie on-line). Badanie wykazało, że Ośrodek poniósł pełny koszt organizacji kursów on-line i jednego kursu stacjonarnego w Polsce pn. „Kurs metodyczny dla liderów szkół polonijnych, nauczycieli uczących języka polskiego poza granicami Polski” (koszt szkolenia 55 162,16 zł). W przypadku pozostałych kursów ORPEG wydatkował środki finansowe m.in. na diety, ubezpieczenie prowadzących szkolenia, bilety lotnicze, podróż samochodem służbowym. Pozostałe wydatki pokrywały podmioty współpracujące z Ośrodkiem, w tym m.in. Stowarzyszenie Wspólnota Polska.

Badanie dokumentacji dotyczącej ww. kursów wykazało, że:

- tematyka kursów była związana z nauczaniem języka polskiego za granicą i zgodna z zakresem szkoleń ujętym w planach pracy ORPEG PCN na poszczególne lata szkolne;
- określano cele i programy szkoleń;
- ORPEG sprawował bieżący nadzór nad przebiegiem szkolenia;
- kierownicy kursów przygotowywali dokumentację wymaganą na podstawie § 7 Procedury organizacji szkoleń, tj. dziennik zajęć wraz z listą uczestników i tematyką kursu, program kursu, sprawozdanie z kursu wraz z raportem z ankiety ewaluacyjnej;
- sprawozdania z przebiegu kursów zawierały uwagi, wnioski i rekomendacje;
- wydatki poniesione przez ORPEG w związku z organizacją kursów były uzasadnione.

(dowód: akta kontroli str. 367-371, 389-955, 1598-1700, 1834-1871)

Ustalone
nieprawidłowości

W zakresie realizacji powyższego zadania stwierdzone nieprawidłowości polegały na:

- 1) Zawarcie w umowie o realizację kursów on-line postanowienia zobowiązującego Ośrodek do zapłaty całkowitego wynagrodzenia przed wykonaniem w całości przedmiotu umowy i dokonaniu tej zapłaty przed wykonaniem umowy przez kontrahenta.

Kontrola NIK wykazała, że w umowie z 17 grudnia 2013 r.³⁵ o wartości 20 tys. zł na przeprowadzenie czterech kursów w formie on-line (m.in. „Elementy dydaktyki nauczania języka polskiego dla nauczania języka polskiego i kultury polskiej” oraz „Metodyka nauczania języka polskiego jako języka obcego/drugiego na etapie przedszkolnym i wczesnoszkolnym”) określono, że wykonawca przeprowadzi te szkolenia w okresie od 19 grudnia 2013 r. do 30 marca 2014 r. Natomiast w § 2 ust. 3 pkt 3 umowy zawarto postanowienie zobowiązujące ORPEG do zapłaty wynagrodzenia po uruchomieniu szkoleń. W związku z powyższym, ORPEG dokonał zapłaty całości wynagrodzenia 31 grudnia 2013 r.³⁶, tj. przed zrealizowaniem w całości przedmiotu umowy. Było to niezgodne z § 15 ust. 6 rozporządzenia Ministra

---

20-21.09.2014 r.; „Metody aktywizujące w nauczaniu przedmiotów ojczyzytnych. (...)” Berlin, 26-27.09.2014 r.; „Jak efektywnie uczyć współczesnego języka polskiego poza granicami Polski?” Herdorf-Dermbach, 3-5.10.2014 r.

³⁴ Kursy: „Zachowania asertywne oraz komunikacja werbalna” 12.12.2012-25.02.2013 r.; „Elementy public relations i komunikowania się dla nauczania języka polskiego (...)” 10.09-19.11.2013 r.; „Dydaktyka nauczania zdalnego dla nauczania języka polskiego (...)” 10.09.-19.11.2013 r.; „Elementy dydaktyki nauczania języka polskiego (...)” 23.12.2013-7.03.2014 r.; „Metodyka nauczania języka polskiego jako języka obcego/drugiego na etapie przedszkolnym i wczesnoszkolnym” 23.12.2013-7.03.2014 r.; „Kurs kwalifikacyjny przygotowujący do nauczania wiedzy o Polsce” 5.07.-3.08.2014 r.

³⁵ Umowa nr 13/12/2013/PCN [...]. Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2014 r. poz. 782 ze zm.) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie nazwy firmy. Wyłączenia tego dokonano w interesie przedsiębiorcy. Faktura nr FV 51/2013 z 24 grudnia 2013 r.

Finansów z dnia 7 grudnia 2010 r. w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych³⁷, który stanowi, że zaliczki mogą być udzielane wyłącznie w zakresie określonym w odrębnych przepisach.

Dyrektor ORPEG wyjaśniła, że „Umowa zawarta z firmą [...]”³⁸ na realizację kursów on-line określała elementy istotne z punktu widzenia zamawiającego. Ze względu na specyfikę zadania - kursów, skierowanych do nauczycieli pracujących poza Polską w różnych obszarach czasowych, przy ocenie/wyborze wykonawcy zwracano przede wszystkim uwagę na jakość oferowanej usługi. Najważniejsze elementy jakości oferowanych szkoleń, brane pod uwagę, to posiadanie niezawodnej platformy edukacyjnej, na której [...]”³⁹ zamieściła materiały szkoleniowe przewidziane programem szkolenia. Firma [...]”⁴⁰ miała zadanie znaleźć odpowiednie osoby do merytorycznego i logistycznego przygotowania kursów, w tym przygotowania harmonogramów kursów, opracować materiały kursowe, implementować je na własną platformę, wprowadzić na platformę informacje na temat szczegółów organizacyjnych szkolenia. Z punktu widzenia zamawiającego te elementy kursu, wykonane przed procesem uruchomienia szkoleń, są najistotniejsze i obejmują najwięcej pracy koncepcyjnej, organizacyjnej, dydaktycznej. Dalszy etap miał charakter instruktażowy wtórny co do głównego przedmiotu zamówienia, o którym mowa powyżej. Niezbędne prace zostały ukończone i spełniały zakładane przez zamawiającego kryteria. Biorąc powyższe pod uwagę, w umowie określono, że zapłata nastąpi po uruchomieniu szkoleń.”

Zgodnie z § 2 ust. 1 umowy, wykonawca, poza wskazanymi w wyjaśnieniach czynnościami, został zobowiązany do przeprowadzenia zajęć zgodnie z zaakceptowanymi harmonogramami i konspektami, systematycznego prowadzenia dokumentacji kursowej na platformie on-line, przeprowadzenia ewaluacji szkoleń według procedur przyjętych w ORPEG oraz opracowania i przedstawienia sprawozdań z przeprowadzonych kursów.

Zdaniem NIK, Ośrodek mógł zastosować płatność w częściach, tj. za zrealizowanie danego etapu usługi, w tym przypadku m.in. po przygotowaniu i implementowaniu materiałów kursowych. Ponadto, należy wskazać, że umowa nr 7/07/2013/PCN z 24 lipca 2013 r. zawarta w tym samym przedmiocie została zapłacona po całkowitym jej wykonaniu i przedstawieniu protokołu odbioru odnoszącego się do poszczególnych elementów składających się na przedmiot umowy.

(dowód: akta kontroli str. 872-919, 1665-1705)

2) Niewskazaniu wartości realizacji miernika dotyczącego dokształcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli w rocznym sprawozdaniu Rb-BZ1 z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r. Było to niezgodne z § 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym⁴¹, który stanowi, że dane w sprawozdaniu Rb-BZ1 wykazuje się w zakresie wykonania – w kwotach wydatków/kosztów narastająco od początku roku budżetowego do końca okresu sprawozdawczego oraz faktyczne wykonanie planowanej wartości mierników.

³⁷ Dz. U. Nr 241, poz. 1616 ze zm.

³⁸ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2014 r. poz. 782 ze zm.) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie nazwy firmy. Wyłączenia tego dokonano w interesie przedsiębiorcy

³⁹ Jw.

⁴⁰ Jw.

⁴¹ Dz. U. Nr 298, poz. 1766.

W rocznym sprawozdaniu Rb-BZ1 z wykonaniu wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich układzie zadaniowym za 2013 r. w działaniu 3.1.3.5 *Dokształcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli* nie podano wykonania miernika pn. „Liczba nauczycieli kończących różne formy doskonalenia z budżetu MEN w stosunku do liczby nauczycieli ogółem (w%)”.

Dyrektor ORPEG wyjaśniła, że „Informacja o wykonaniu miernika została ujęta w sprawozdaniu z wykonania planu działalności ORPEG za rok 2013 (Liczba przeprowadzonych szkoleń metodycznych stacjonarnych, on-line; Liczba nauczycieli objętych szkoleniem stacjonarnym, on-line).”

Zdaniem NIK, ujęcie tej informacji w wewnętrznym dokumencie sprawozdawczym nie zwalnia ORPEG z obowiązku przedstawienia wykonania planowanej wartości miernika w sprawozdawczości dotyczącej wykonania wydatków w układzie zadaniowym tym bardziej, że dla tego zadania został określony stosowny miernik i zaplanowano poziom jego realizacji.

(dowód: akta kontroli str. 317-319, 1600-1607)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1) Kontrola NIK wykazała, że podczas pięciu badanych szkoleń prowadzonych przez ORPEG, uczestnikom szkoleń lub szkole przekazano 71 sztuk opracowania pt. „Spotkania z językiem polskim”, ORPEG 2011. Jak wynika z przedstawionej dokumentacji, opracowanie to zostało w całości sfinansowane ze środków pochodzących z rezerwy celowej budżetu państwa „Pomoc dla repatriantów”.

Dyrektor ORPEG wyjaśniła, że: „Wymienione opracowania były przekazywane zarówno repatriantom – uczestnikom kursów adaptacyjnych i językowych, jak i nauczycielom polonijnym. Treści i forma wymienionych wydawnictw (np. rytmizowane teksty do nauki języka polskiego) sprzyjają uczeniu języka polskiego osób w różnym wieku i z różnym doświadczeniem w uczeniu się. ORPEG PCN jako placówka oświatowa, realizując swoje zadania, chciał efektywnie wykorzystać posiadane zasoby, w tym wymienione wydawnictwa.”

Należy podkreślić, że podczas kontroli NIK, przeprowadzonej w ORPEG w 2013 r. w zakresie wykorzystania środków z budżetu państwa na pomoc udzielaną w ramach procesu repatriacji, w związku z wydrukiem ww. opracowania w ilości tysiąca egzemplarzy, Dyrektor ORPEG wyjaśniła m.in., że: (...) Powstałe pomoce były wykorzystywane na kolejnych kursach oraz przekazywane repatriantom i członkom ich rodzin - uczestnikom kolejnych edycji szkoleń (...).

(dowód: akta kontroli str. 402-812, 1598-1603)

2) NIK zwraca uwagę, że ponad połowa nauczycieli, którzy deklarowali swoje uczestnictwo w „Kursie metodycznym dla liderów szkół polonijnych, nauczycieli uczących języka polskiego poza granicami Polski”, który odbył się w Lublinie w dniach 10-17 sierpnia 2014 r. nie wzięła w nim udziału. Zgodnie z Programem ww. kursu planowana liczba uczestników wynosiła do 40 osób, natomiast ze sprawozdania z realizacji kursu wynika, że udział w nim wzięły 22 osoby.

Dyrektor ORPEG wyjaśniła, że „Zakładana liczba uczestników kursu była określona na podstawie wstępnych zgłoszeń nauczycieli oraz dotychczasowego doświadczenia. Informację o rezygnacji ze szkolenia otrzymaliśmy w różnej formie: telefonicznej i pisemnej (e-mail). Najczęstszym powodem rezygnacji z kursu były sprawy osobiste. Podczas podpisywania umowy z hotelem liczba 28 uczestników była prawdopodobna do utrzymania. Doświadczenie organizacji tegorocznego kursu będzie uwzględnione w planowaniu terminów kursów stacjonarnych w przyszłym roku.”

Zdaniem NIK, termin kursu przypadający w okresie wakacyjnym, mógł mieć wpływ na niższą frekwencję. Należy również wskazać, że stosownie do postanowienia § 4 ust. 2

umowy nr 11/2014/PCN z 8 sierpnia 2014 r. zawartej z [...]42, ORPEG był zobowiązany do zapłaty wynagrodzenia za faktyczną liczbę uczestników, jednak nie mniej niż za 28 osób.

(dowód: akta kontroli str. 737-812, 1600-1623)

3) W przypadku sześciu na dziesięć kart zapotrzebowania na szkolenia przeprowadzone przez ORPEG PCN za granicą stwierdzono brak akceptacji polskiej placówki dyplomatycznej, na terenie której znajdował się wnioskodawca, mimo że wzór karty opublikowany na stronie internetowej ORPEG PCN wymagał takiej akceptacji. Ponadto dwa z powyższych sześciu zgłoszeń nie były sporządzone na formularzu Ośrodka.

Jak wyjaśniła Dyrektor ORPEG „W każdym przypadku, kiedy brakowało pisemnego potwierdzenia placówki dyplomatycznej, prowadzone były rozmowy telefoniczne z przedstawicielami konsulatu. Akceptacja polskiej placówki dyplomatycznej bezwzględnie potrzebna jest w sytuacji, kiedy współpracę z danym środowiskiem dopiero się rozpoczyna lub kiedy brak jest pewności co do zasadności szkolenia w danym miejscu.”

W dokumentacji przedstawionej do kontroli brak było adnotacji o rozmowach prowadzonych z przedstawicielami konsulatów. Zdaniem NIK, wymaganie przez ORPEG na formularzu szkoleniowym potwierdzenia placówki dyplomatycznej jest przykładem tzw. dobrej praktyki, gdyż konsulowie mają możliwość uzyskania wiedzy o działaniach prowadzonych na rzecz nauczania języka polskiego w środowiskach polonijnych. Ponadto, NIK zwraca uwagę, że regulacje obowiązujące w ORPEG w tym zakresie nie wskazują od których podmiotów nie jest wymagana akceptacja polskiej placówki zagranicznej, zatem Ośrodek powinien traktować w ten sam sposób wszystkie podmioty występujące o przeprowadzenie kursu.

(dowód: akta kontroli str. 402-736, 1605, 1624-1625)

4) W „Sprawozdaniu z planu działalności ORPEG za rok 2013”, wskaźniki dotyczące wspomagania w zakresie doskonalenia nauczycieli polonijnych w 2013 r. nie zostały osiągnięte w zakresie liczby uczestników szkoleń, tj. zaplanowano 850 uczestników kursów stacjonarnych, natomiast w kursach udział wzięły 804 osoby. Jak podano w ww. sprawozdaniu, liczba uczestników szkoleń stacjonarnych została dostosowana przez partnerów zagranicznych do posiadanych środków, zaś jednym z zadań służących realizacji celu w tym zakresie była bieżąca współpraca z oświatowymi środowiskami polonijnymi.

Powyższe potwierdzają przeprowadzone badania NIK, z których wynika, że noclegi i wyżywienie dla uczestników szkoleń stacjonarnych za granicą finansowane były ze środków organizacji polonijnych. NIK zwraca zatem uwagę, że miernik w zakresie liczby uczestników szkoleń stacjonarnych za granicą, określany w planach działalności Ośrodka był nieadekwatny w stosunku do środków finansowych ORPEG. Należy bowiem wskazać, że wartość wykonania tego miernika, wykazana w „Sprawozdaniu z planu działalności ORPEG za rok 2013”, uzależniona była od wysokości środków finansowych przeznaczonych przez partnerów zagranicznych Ośrodka będących współorganizatorami tych kursów.

Na pytanie w jakim zakresie ORPEG byłby w stanie odpowiedzieć na zapotrzebowanie szkoleń stacjonarnych za granicą, gdyby nie wsparcie finansowe współorganizatorów tych kursów, Dyrektor ORPEG podała, że „Prowadzenie szkoleń

---

⁴² Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2014 r. poz. 782 ze zm.) i art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie nazwy firmy. Wyłączenia tego dokonano w interesie przedsiębiorcy.

stacjonarnych za granicą przez metodyków ORPEG-PCN jest jednym z głównych działań wspierających, przewidzianym w Planie działalności ORPEG (PCN), finansowanym ze środków przekazywanych na działalność Ośrodka przez MEN. Takie koszty jak m.in. noclegi i wyżywienie dla uczestników szkoleń prowadzonych przez ORPEG PCN zawsze leżały po stronie organizatorów, tzn. organizacji polonijnych, wspieranych przez instytucje rządowe i placówki dyplomatyczne. ORPEG PCN nie ponosił tego typu wydatków. Stwarzało to także możliwość organizacji szkoleń dla środowisk polonijnych na zasadzie partnerskiej współpracy, a nie w formie, która mogłaby rodzić wrażenie o „narzucaniu” tematyki szkoleń przez Ośrodek. Organizacje polonijne, jako miejscowy organizator szkoleń, najlepiej znają rzeczywiste potrzeby szkoleniowe środowiska i mogą w ukierunkowany sposób prowadzić rekrutację na szkolenia, docierając do szerszej grupy lokalnych szkół. Organizacje lokalne zabezpieczały w ub. latach nauczycielom-metodykom i trenerom z ORPEG PCN najczęściej zakwaterowanie i czasami opłatę kosztów podróży. Z szacunkowych obliczeń wynika, że dzięki tego typu wsparciu ORPEG PCN mógł zrealizować poza krajem co najmniej 10 kursów stacjonarnych więcej niż pierwotnie planowano.”

(dowód: akta kontroli str. 135-141, 1803-1806)

6. Współpraca z organizacjami i środowiskami działającymi na rzecz oświaty polskiej i polonijnej za granicą

6.1. Jednym z głównych celów określonych dla Ośrodka przez Dyrektora ORPEG na lata 2013-2015 było stworzenie dobrych relacji ze środowiskami polonijnymi i gremiami opiniotwórczymi. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez udział w konferencjach organizowanych przez środowiska akademickie, spotkaniach polonijnych, kongresach oświaty polonijnej oraz budowanie relacji współpracy z fundacjami i stowarzyszeniami.

Z analizy dokumentów przedstawionych do kontroli wynika, że w badanym okresie, w związku z realizacją zadań dotyczących kierowania nauczycieli do pracy dydaktycznej za granicą, przekazywania za granicę podręczników i pomocy dydaktycznych oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli prowadzących za granicą nauczanie języka polskiego i w języku polskim, Ośrodek współpracował m.in. z organizacjami polonijnymi, szkołami społecznymi, placówkami zagranicznymi MSZ oraz nauczycielami pracującymi za granicą. Wśród podmiotów, z którymi współpracował ORPEG znajdowały się m.in. Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, Fundacja „Semper Polonia”, Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” oraz Fundacja „Oświata Polska za Granicą”.

Jak poinformowała Dyrektor ORPEG, Współpraca ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” odbywa się m.in. w zakresie tworzenia sieci współpracy na rzecz środowiska i organizacji polonijnych oraz wymiany doświadczeń w pracy na rzecz oświatowych środowisk polonijnych. Przedstawiciele ORPEG uczestniczą w corocznych Światowych Zjazdach Nauczycieli Polonijnych „Wschód, Zachód – łączy nas Polska” organizowanych przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”. Wygłaszają referaty na temat edukacji polonijnej oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli. Współpraca z Fundacją „Semper Polonia” i Fundacją „Pomoc Polakom na Wschodzie” jest doraźna i polega na telefonicznym przekazywaniu przez fundacje informacji o potrzebach danych środowisk. ORPEG traktuje ten głos jako jedno ze źródeł rozpoznawania potrzeb środowisk polonijnych.

6.2. Ze „Sprawozdania z działalności statutowej ORPEG w roku 2013 r.” wynika, że pracownicy ORPEG brali udział w m.in. następujących zdarzeniach:

- Forum Szkolnictwa Polskiego (Paryż, wrzesień 2013),

- Obchodach 60-lecia Macierzy Szkolnej w Wielkiej Brytanii (Londyn, październik 2013),
- IV Światowym Zjeździe Nauczycieli Polonijnych "Wschód Zachód - Łączy nas Polska" (Ostróda, maj 2013),
- IV posiedzeniu Komitetu ds. Edukacji przy Polsko-Niemieckiej Komisji Międzynarodowej ds. Współpracy Regionalnej (Wrocław, czerwiec 2013),
- 25-leciu Polskiego Towarzystwa Szkolnego „Oświata” (Berlin, wrzesień 2013).

Ponadto, ORPEG był współorganizatorem konkursu „Być Polakiem” organizowanego przez Fundację „Świat na Tak”. Jak podano w ww. sprawozdaniu, konkurs był skierowany do dzieci i młodzieży polskiej mieszkającej poza granicami kraju. Za główny cel postawiono podtrzymywanie tożsamości narodowej oraz wzmacnianie społecznych i patriotycznych postaw młodych Polaków. Dyrektor Ośrodka brała udział w pracach jury konkursu.

W 2014 r. Dyrektor ORPEG uczestniczyła w spotkaniu z organizacjami polonijnymi krajów Beneluxu zorganizowanym przez Ambasadora RP w Hadze (Holandia), w spotkaniu zorganizowanym przez Ambasadora RP w Wiedniu (Austria), w spotkaniu ze stowarzyszeniami polonijnymi zorganizowanymi przez Konsula Generalnego w Ałmacie (Kazachstan) i Biszkeku (Kirgistan), w XIII Zjeździe Nauczycieli Polonijnych i Komitetów Rodzicielskich w Nowym Jorku (USA), w Kongresie Towarzystw Naukowych w Krakowie, w Forum Oświaty Polonijnej w Mińsku (Białoruś) i w Konferencji Monitorze Polskiej Emigracji Zarobkowej 2014 w Wiedniu (Austria).

Jak podała Dyrektor Ośrodka, podczas spotkań dyrekcja i pracownicy ORPEG podkreślali otwartość na współpracę i wzajemne upowszechnianie informacji o instrumentach wsparcia osób migrujących.

Organizacje polonijne nie zgłaszały do ORPEG wniosków i postulatów w zakresie wspomagania ich działalności na rzecz polskiej oświaty za granicą innych niż określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 września 2009 r. w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej i innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących.

(dowód: akta kontroli str. 960-964, 1054-1071, 1825-1831)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności Ośrodka w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższą ocenę i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

- 1) Wyeliminowanie przypadków zamieszczania w zawieranych umowach postanowień zobowiązujących Ośrodek do zapłaty całkowitego wynagrodzenia przed wykonaniem w całości przedmiotu umowy i dokonywania takiej zapłaty;
- 2) Wyeliminowanie przypadków nieujmowania wartości realizacji mierników przez Ośrodek w sprawozdaniu z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym;
- 3) Załatwianie skarg w terminach wskazanych w Kpa.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń	Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.
	Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Administracji Publicznej Najwyższej Izby Kontroli.
Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków	Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.
	W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia   lutego 2015 r.

Kontroler:
Monika Sarnico
Główny specjalista k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Administracji Publicznej
Dyrektor
Bogdan Skwarka

.....
podpis

.....
podpis